

Recenzje książek

https://doi.org/1036921/kos.2024_3019

Claudia Lanfranconi, Sabine Frank, *Die Damen mit dem grünen Daumen. Berühmte Gärtnerinnen (Damy z zielonymi palcami. Sławne ogrodniczki)*, ss. 159, 3 Aufl., Berlin 2020, Elisabeth Sandmann im Insel Verlag (insel taschenbuch 4222), ISBN 978-3-458-35922-7, www.insel-verlag.de

Kobiety od niepamiętnych czasów zajmowały się uprawą roślin, a zwłaszcza pracami ogrodniczymi. Rola kobiety w zakresie rozwoju ogrodnictwa nie była jednak ani doceniana ani też nie była przedmiotem zainteresowań naukowych, czy popularnonaukowych. Stwierdziło to m.in. jury przyznające Niemiecką Nagrodę dla Książki Ogrodniczej pt. „Damy z zielonymi palcami. Sławne ogrodniczki” autorstwa Claudii Lanfranconi i Sabine Frank. Autorki zwróciły uwagę na rolę kobiet w tworzeniu sztuki ogrodniczej w ujęciu historycznym.

Książka „Damy z zielonymi palcami” składa się z kilku charakterystycznych części: „Przedmowa”; „Zgadzać się na działalność ogrodniczą! Arkadyjskie marzenia regentek”; „Pielenie, podlewanie, grabienie. Damy z zielonymi palcami”; „Piękne niesforne. Wyzwania królowej kwiatów. Szlachetna i ciernista - róża jako bezzczasowy obraz zmysłowy”; „Z pędzlami i paletkami aż do pierwotnych lasów Amazonii. Sztuka malarek roślin”; „Gdy posiadam kawałek ziemi. Pisarki i ich miłość do natury”; „Perspektywy. Gabriella Pape i Isabelle van Groeningen a Królewska Akademia Ogrodnicza w Berlinie” i „Adresy i informacje o ogrodach”. W „Przedmowie” autorki przedstawiają historyczny rys działalności kobiet w tworzeniu sztuki ogrodniczej, nawiązując jednocześnie do struktury recenzowanej książki. Już w mitologii greckiej i rzymskiej pojawiają się boginie, które zajmują się ogrodami. W okresie antyku rozwinęło się

kształtowanie ogrodów jako dzieł sztuki, a w samych ogrodach pracowano dla przyjemności. W Średniowieczu ogrody (oddzielone wysokimi murami) traktowano utylitarnie. Dopiero wraz z Odrodzeniem ogrody (i ich właściciele) uzyskały poniekąd własną osobowość. Początkowo arystokratki (regentki) były pionierkami kobiecej działalności ogrodniczej. Taką osobą była sławna Katarzyna Medycejska.

Dopiero jednak we wczesnym XIX stuleciu kobiety zajęły się dostępem innych kobiet do profesjonalnej wiedzy ogrodniczej. Przykładowo Jane Loudon założyła pierwsze na świecie czasopismo ogrodnicze dla kobiet. Stopniowo ogrodnictwo stało się zajęciem także dla kobiet, a nawet założono szkoły ogrodnicze dla dziewcząt. Działania te łączyły się z ruchem kobiecym, który domagał się praw, także politycznych, dla kobiet.

Do najbardziej znanych arystokratek (które były często regentami dla swoich małoletnich synów) należały: Katarzyna Medycejska, Wilhelmine von Bayreuth, wdowa po cesarzu Chin Cixi, Luise Ulrike – królowa Szwecji, księżna de Osuna z Hiszpanii, a także Lucie księżna von Pückler-Muskau. Katarzyna Medycejska rozbudowała park zamku Chenonceau – położony w dolinie Loary. W tym celu wykorzystwała rzemieślników i architektów z Włoch. Konkurowała z nią Diane de Poitiers, długoletnia metresa francuskiego króla Henryka II. Wilhelmine von Bayreuth przyczyniła

się do ukształtowania w latach 1744–1748 Ogródu Skalnego Sanspareil. Ogród ten obejmuje naturalne skały, geometrycznie ukształtowany ogród barokowy i rozbudowaną małą architekturę ogrodową. Bardzo stara jest sztuka chińska. Najważniejszymi elementami kształtowania cesarskich ogrodów były góry i woda. Wdowa po chińskim cesarzu Cixi odbudowała pałac i park cesarski. Także Luise Ulrike jako królowa Szwecji otrzymała zamek Drottningholm na Jeziorze Mälaren. Rozbudowała ona otrzymany zamek i park, tworząc w nim m.in. pawilon chiński. Hiszpańska księżna de Osuna stworzyła w Madrycie pałac Alameda i należący do niego park El Capricho. Połączyła w nim tradycyjny francuski ogród barokowy z angielskim ogrodem krajobrazowym. W pobliżu granicy polsko-niemieckiej aktywna była Lucie księżna von Pückler-Muskau. Założyła ona pałac i park w Muskau, wzbogacony o ogrody kwiatowe.

Pierwsze ogrodnicze osiągnięcia kobiet wiążą się z Jane Loudon i Gertrude Jekyll, a także żyjącymi nieco później Beatrix Jones Farrand i Beth Chatto. J. Loudon założyła pierwsze ogrodnicze czasopismo dla kobiet („The Lady's Magazine of Gardening”) i napisała szereg książek ogrodniczych. Propagowała także używanie sprzętu ogrodniczego. Wiele projektów ogrodów opracowała Gertrude Jekyll. Współpracowała ona z architektem Edwinem Lutyensem. Stworzyła m.in. sławny do dzisiaj „angielski ogród wiejski”, zakładając jedność domu i ogrodu. Jej działalność była związana z ruchem społecznym „Arts and Crafts”, który reagował krytycznie na uprzemysłowienie Anglii. Beatrix Jones Farrand była współzałożycielką Amerykańskiego Towarzystwa Architektów Krajobrazowych. Jej największym osiągnięciem jest rezydencja Dumbarton Oaks. Natomiast Beth Chatto należy do najsławniejszych ogrodniczek angielskich. We Wschodniej Anglii założyła ogrodnictwo Unusual Plants, a jej najważniejszym osiągnięciem jest sławny ogród zwirowy.

Duże znaczenie w ogrodach mają róże, ze względu na znaczenie symboliczne i związek z licznymi mitami. Najsławniejszą miłośniczką i hodownicią róż była Joséphine de Beauharnais – żona cesarza Napoleona I. W swojej rezydencji Malmaison uprawiała 250 odmian tych krzewów. Wielką miłośniczką róż była też Anne Vallayer-Coster, która namiętnie malowała ich kwiaty.

Bardzo znane są malarki kwiatów, które szukały pięknych egzotycznych roślin w odległych regionach Ziemi. Już w XVII w. bardzo sławna była Maria van Oosterwyck z Holandii. Nieco później żyła Maria Si-

bylla Merian, która zajmowała się nie tylko kwiatami ale również motylami i chrząszczami. Odwiedziła nawet holenderską kolonię Surinam. Bardzo znaną malarką egzotycznych roślin, tropikalnych krajobrazów i dzikich zwierząt była Angielka Marianne North, która pozostawiła ponad 830 barwnych obrazów olejnych. Natomiast Margaret Mee zajmowała się przez ponad 30 lat roślinami Amazonii. Dostrzegła ogromne zniszczenia ekologiczne na jej obszarze. Bardzo znaną malarką roślin była też Amerykanka Georgia O'Keeffe.

Wiele pisarek łączyło miłość natury z działalnością ogrodniczą. Do najbardziej znanych – omówionych w książce - należą Beatrix Potter, Elisabeth von Arnim, Sidonie-Gabrielle Colette, Edith Wharton i Vita Sackville-West. B. Potter pisała książki dla dzieci, wykonywała ryciny i akwarele flory i fauny, a za zarobione pieniądze kupiła ogród Hill Top Farm w Lake District. Stała się aktywną uczestniczką ochrony przyrody i wspierała rządową organizację National Trust. Elisabeth von Arnim i Sidonie-Gabrielle Colette wykorzystywały w swoich książkach doświadczenia z dzieciństwa. E. von Arnim napisała książkę „Elisabeth i jej ogród”, gdzie podnosiła uroki życia wiejskiego i piękno przyrody, a S.-G. Colette traktowała kwiaty jako istoty myślące i czujące. Natomiast Amerykanka Edith Wharton znana była nie tylko jako pisarka, ale także jako ogrodniczka. W stanie Massachusetts nabyła działkę, gdzie wybudowała dom i założyła ogród w stylu włoskiego renesansu („The Mount”). Bardzo znaną pisarką skandalistką i ogrodniczką była Vita Sackville-West. Stworzyła ona sławny na całym świecie Sissinghurst Castle Garden. Znane są jej „Biały ogród” i książki ogrodnicze.

Współcześnie bardzo znana jest działalność ogrodnicza Gabrielli Pape i Isabelle van Groeningen, które pragną w założonej Królewskiej Akademii Ogrodniczej rozwijać niemiecką kulturę ogrodniczą, za wzór stawiając sławną angielską Gardening School w Chelsea.

Książka „Damy z zielonymi palcami” stanowi dobrą lekturę o znaczeniu kobiet w rozwoju ogrodnictwa. Szkoda, że w rysie historycznym nie uwzględniono polskiej arystokratki i mecenaszki sztuki, także ogrodniczej, Izabeli Czartoryskiej. Książka C. Lanfranconi i S. Frank wypełnia dotkliwą lukę w dotychczasowej wiedzy ogrodniczej. Warto zapoznać się z tą interesującą i ważną książką.

Eugeniusz Kośmicki (Poznań)

Recenzje książek

Herta Simon, Jürgen Becker, Marion Nickig, *Das grosse GU Gartenbuch. Das Standardwerk für jeden Gartenliebhaber, (Duża księga ogrodnicza Wydawnictwa Gräfe und Unzer. Dzieło wzorcowe dla każdego miłośnika ogrodów)*, 560 Farbfotos von Jürgen Becker und Marion Nickig, 300 Farbzeichnungen von György Jankovic, ss. 320, 13., Auflage, München 2022, Gräfe und Unzer Verlag GmbH, ISBN 978-3-8338-5392-0, www.gu.de

We współczesnych krajach rozwiniętych wzrasta zainteresowanie tworzeniem i utrzymywaniem ogrodów. W świecie opartym na powszechnej informatyzacji ogrody mogą stanowić wyraz indywidualizacji i personifikacji. Jednocześnie w dużym stopniu zanika dotychczasowa wiedza ogrodnicza. Stąd też pojawia się konieczność opracowania różnego rodzaju poradników i kompendiów w zakresie podstawowej wiedzy ogrodniczej. Naprzeciw tej potrzebie wyszło renomowane wydawnictwo Gräfe und Unzer Verlag, które funkcjonuje już ponad trzysta lat w Monachium. Wydało ono „Dużą księgę ogrodniczą Wydawnictwa Gräfe und Unzer. Dzieło wzorcowe dla każdego miłośnika ogrodów”. Autorami tej znakomitej książki są: Herta Simon, Jürgen Becker i Marion Nickig. O dużym zainteresowaniu tą problematyką świadczy trzynastcie wydań tej książki w ciągu ostatnich kilkunastu lat.

„Duża księga ogrodnicza Wydawnictwa Gräfe und Unzer” stanowi kompetentne opracowanie wspomagające pracę i wypoczynek w ogrodzie, będąc dobrze opracowanym kompendium wiedzy ogrodniczej dla milionów posiadaczy ogrodów. Jest przejrzyste napisana i zawiera wiedzę o wszystkich działach ogrodnictwa, przeznaczoną dla szerokiej publiczności. Dzieło jest bogato ilustrowane – zawiera 560 barwnych fotografii i 300 barwnych rycin.

Autorami książki są uznani w Niemczech autorzy opracowań ogrodniczych: Herta Simon, Jürgen Becker i Marion Nickig. Warto zwrócić uwagę na wymienione tutaj nazwiska: **Herta Simon** – autorka tekstu książki prowadzi długoletnią działalność na pokazach i wystawach ogrodniczych międzynarodowych i federalnych. Odnosząca sukcesy autorka radiowa, telewizyjna i w wydawnictwach. Główne jej zainteresowania to rośliny i ogrodnictwo. **Jürgen Becker** – autor fotografii od wielu lat pracuje jako niezależny fotograf dla renomowanych wydawnictw książkowych i kalendarzowych oraz międzynarodowych czasopism i ilustrowanych magazynów. Główne zainteresowania autora to fotografie ogrodów, roślin, architektury i krajobrazów. **Marion Nickig** – autorka fotografii także od wielu lat pracuje dla renomowanych wydawnictw książek i kalendarzy, międzynarodowych czasopism i ilustrowanych magazynów, jej główne zainteresowania to, obok fotografii ogrodniczych i roślin, także fotografowanie stylów życia.

Obszerna książka liczy 320 stron. Jej lektura jest jednak bardzo ciekawa ze względu na przejrzyste omówienie zagadnień, pogłębione przez liczne fotografie i barwne ryciny.

Książka składa się z kilku rozdziałów: „Słowo wstępne”; „Wiedza ogrodnicza”; „Idee ogrodnicze”;

„Praktyka ogrodnicza”; „Rośliny ogrodnicze” oraz „Załącznik”. W „Słowie wstępnym” autorzy charakteryzują ogród jako świat przeżyć i miejsce spotkania z przyrodą, dające możliwości rozwoju kreatywności. W części „Wiedza ogrodnicza” znajdziemy wiedzę o podstawowych problemach działalności ogrodniczej, obejmującej różne życzenia i style ogrodnicze. Zwraca się uwagę na klimat i położenie, glebę, charakteryzuje się istotę żywą – roślinę, wskazuje się na podstawowe sylwetki i postaci uprawianych roślin, zakresy życia roślin, a także regulacje prawne w zakresie ogrodów. Dla działań w ogrodzie konieczne jest sprecyzowanie listy życzeń – daje to podstawę do realizacji własnego stylu np. ogrodu formalnego, ogrodu wolnego stylu lub ogrodu bliskiego naturze. Świat uprawianych roślin w ogrodach jest bardzo bogaty (rośliny drzewiaste, byliny, rośliny jedno- i dwuroczne).

W ogrodach bardzo zróżnicowane są warunki życia dla roślin: pod drzewami i na brzegach zadrzewień, wolne powierzchnie – otwarte, ciepłe i słoneczne, wody i ich brzegi, ogrody skalne i sztucznie tworzone rabaty. Dla spokojnego prowadzenia ogrodu duże znaczenie posiadają regulacje prawne.

Druga podstawowa część książki podejmuje problem „Idee ogrodniczych”. Autorzy wskazują tutaj na bodźce do zakładania, kształtowania na nowo, zmieniania albo upiększania ogrodów. W tej części omawiane są działania w starych i nowych ogrodach. Dotyczą one ogrodu i jego otoczenia, tworzenia i kształtowania przestrzeni ogrodniczej, kształtowania ogrodu przy pomocy form wzrostu roślin i liści, a także barw. Działania te muszą być usystematyzowane i celowe. Wiele uwagi poświęcają autorzy kształtowaniu poszczególnych elementów ogrodniczych, takich, jak płoty, wejścia, drogi, schody i stopnie, murki i palisady, miejsca do siedzenia, pergole i altanki, stawy ozdobne, klasyczne i nowoczesne ozdoby w ogrodzie. Ogrody kształtuje się przy pomocy roślin - stąd też tworzenie rabat, solitery i drzewa przydomowe, cięte i swobodne rosnące żywopłoty. Kształtowania przy pomocy roślin opisane są według określonych miesięcy, a także według typów nasadzeń roślin: nasadzenia wieczniezielone, w ogrodzie cienistym, w ogrodzie skalnym, w ogrodzie wrzosowym itp. Na podstawie działań kształtujących tworzy się różne typy ogrodów - najważniejsze z nich to: ogrody przed domem, małe ogrody, ogrody mobilne, ogrody dla dzieci, ogrody formalne, ogrody naturalistyczne i dzikie, na zboczach i wodne.

Trzecia podstawowa część książki poświęcona jest „Praktyce ogrodniczej”. Przedstawia ona

najważniejsze działania w ogrodzie: nawożenie, kompostowanie, podlewanie i nawadnianie, przycinanie drzew owocowych i opieka nad nimi, a także podstawy ochrony roślin. Analizuje się zwierzęta i rośliny, które pomagają człowiekowi, szkodniki zwierzęce, choroby grzybowe, bakteriozy, wirusy i błędy w uprawie. Ta część pracy jest bogato ilustrowana, a poszczególne ryciny i fotografie pokazują podstawowe praktyki ogrodnicze. Autorzy preferują praktykę ogrodniczą naśladującą naturalne funkcje przyrody, a więc metody naturalne. Przedstawiają też najważniejsze sprzęty ogrodnicze, sposoby nawożenia a także podstawowy kalendarz prac ogrodniczych.

Natomiast w części „Rośliny ogrodnicze” zebrano najpiękniejsze rośliny ozdobne i użytkowe, możliwe do uprawy w naszych ogrodach. Artystycznie wykonane fotografie roślin i opisy ułatwiają rozpoznawanie i pomagają w wyborze właściwych roślin. Przy tym przedstawione rośliny podzielono na: rośliny drzewiaste, rośliny pnące, róże, byliny, kwiaty cebulowe i kłaczowe, jednoroczne i dwuroczne kwiaty kwitnące latem, trawy i paprocie, rośliny wodne i bagienne, rośliny owocowe, a także warzywa i zioła.

Praca „Duża księga ogrodnicza Wydawnictwa Gräfe und Unzer” przeznaczona jest do szerokiej publiczności zainteresowanej ogrodami i uprawą roślin, ale może być użyteczna także dla specjalistów. Jest napisana bardzo przejrzysto, bogato ilustrowana i zorientowana praktycznie. Warto by tę także ekologicznie zorientowaną książkę przetłumaczyć na język polski, jako cenną pomoc dla właścicieli ogrodów.

Eugeniusz Koźmicki (Poznań)

Recenzje książek

Burkhard Bohne, *Achtung Giftpflanze! 160 Garten- und Wildpflanzen einfach erkennen. Mehr Sicherheit für Kind u. Haustier. (Uwaga rośliny trujące! 160 roślin ogrodowych i rosnących dziko łatwo rozpoznawać. Więcej bezpieczeństwa dla dzieci i zwierząt domowych)*, 164 barwne fotografie, ss. 128, Stuttgart (Hohenheim) 2022, ISBN 978-3-8186-1624-3, www.ulmer.de

Burkhard Bohne jest ekspertem ogrodniczym i kieruje od 1990 roku Ogrodem Roślin Leczniczych na Uniwersytecie Technicznym w Braunschweigu, będącym ogrodem badawczym i dydaktycznym roślin leczniczych i trujących. Ponadto pracuje on jako wolny zawodowo autor i planista ogrodniczy, prowadząc także dwie duże szkółki ziół w Berlinie i Braunschweigu.

Podstawowym celem autora książki jest szybkie i łatwe rozpoznanie źródeł niebezpieczeństwa w postaci roślin trujących – są to tzw. „zielone niebezpieczeństwa”. Opracowanie B. Bohnego jest ważnym dziełem dla ogrodników-hobbystów, rodziców i wychowawców, a także szerokiej, zainteresowanej publiczności. W książce przedstawiono jasno i przegłądowo najważniejszą wiedzę o 160 roślinach trujących. Zawarto w niej sposób postępowania w poważnych przypadkach zatruc i niezbędne informacje o zagrożeniach dla dzieci i zwierząt domowych. Trzeba jednak stwierdzić, że trujące rośliny towarzyszą nam od zawsze: w przyrodzie, w ogrodzie i w domu. Tym samym staje się ważne, aby móc rozpoznawać prawidłowo najczęściej występujące gatunki roślin trujących.

Ekspert ogrodniczy Burkhard Bohne przedstawia w tym podręcznym wartościowym opracowaniu w zasadzie wszystkie rośliny trujące, które są

szeroko rozpowszechnione w naszym otoczeniu i wyjaśnia ich wygląd, stanowisko, zawarte w nich substancje trujące i podstawowe objawy zatrucia. Autor dzieli omawiane rośliny na: słabo trujące („Rośliny w niewielkim stopniu trujące”), bardziej trujące („Rośliny silnie trujące”) i najbardziej trujące („Bardzo silnie trujące rośliny”). Omawiane rośliny przedstawione są według stopnia potencjalnego zatrucia, rozdzielając rośliny zielne oraz drzewa i krzewy.

Recenzowana książka składa się z kilku części: „Przedmowy”; „Jak rośliny się chronią?”; „Bardzo silnie trujące rośliny”; „Rośliny silnie trujące”; „Rośliny w niewielkim stopniu trujące”; „Serwisu”. Ten ostatni obejmuje centrale alarmowe w przypadku zatruc w Niemczech, Austrii i Szwajcarii, lektury do dalszego czytania, skorowidz, źródła fotografii i impressum. W „Przedmowie” B. Bohne wyjaśnia cel książki oraz składa podziękowania wszystkim, którzy przyczynili się do jej powstania. W części następnej „Jak rośliny się chronią” wyjaśniono, dlaczego rośliny muszą się chronić. Przy tym mechanizmy te rozwinęły się w sposób ewolucyjny, aby bronić się przed ich zjadaniem przez zwierzęta. Obok takich mechanizmów jak ciernie czy włoski parzące, rozwinęła się chemiczna samoobrona roślin. Należą do niej intensywny zapach, gorzki lub ostry smak,

ale również trujący charakter rośliny lub jej części. W przypadku zatruc ważna jest identyfikacja trującej rośliny i wezwanie pomocy lekarskiej, łącznie z koniecznością pobytu w szpitalu.

Na uwagę zasługują bardzo silnie trujące rośliny, których przyjęcie nawet w bardzo małych ilościach może być niebezpieczne dla życia. Niektóre z tych roślin mają znaczenie lecznicze lub służą do wytwarzania cennych lekarstw. Do bardzo silnych roślin trujących należą rośliny zielne oraz drzewa i krzewy. Do tych pierwszych należą: obrazki plamiste, obrazki śródziemnomorskie (włoskie), lulek czarny, tojad mocny, tojad lisi, naparstnica żółta, naparstnica purpurowa, blekot pospolity, konwalia majowa, ciemiernik purpurowy, ciemiernik biały, ciemiernik cuchnący, szczywól plamisty, bieluć kędzierzawy, tytoń wirginijski, pokrzyk wilcza jagoda, lulecznica kraińska, szalejadowity (cykuta), rącznik pospolity, zimowit jesienny, a do drzew i krzewów: dieffenbachie, brugmansia („pachnące anielskie trąbki”), złotokap pospolity, żywotnik zachodni (tuja), jałowiec sabiński, wawrzynek wilczelyko.

Tojady należą do najbardziej trujących roślin w ogóle, ze względu na zawartość akonityny we wszystkich częściach rośliny. Bardzo trujące są również naparstnice, które służą do wytworzenia glikozydów, stosowanych w leczeniu chorób serca. Złą sławę ma też blekot pospolity zwany potocznie „trującą” lub „psią pietruszką”. Silnie trujące właściwości posiada szczywól plamisty należący także do najbardziej trujących roślin świata (alkaloid coniina wchłaniany przez skórę). Bardzo szybko trująco działa na organizmy szalejadowity, zwany też cykutą.

Do silnie trujących roślin zaliczamy rośliny zielne, a także drzewa i krzewy, których spożycie może prowadzić do ciężkich zatruc, ale stosunkowo rzadko do śmierci, ale rozróżnienie pomiędzy bardzo silnie trującymi i silnie trującymi roślinami pozostaje płynne. Do nich należą tutaj: miłek wiosenny, ciemniężca biała, konitrat błotny, pszonak (lak) pospolity, ziemniak bulwiasty, aglaonema (*Aglaonema commutatum*), kąkol zwyczajny, urginia (cebula) morska, mak lekarski, zwartnica – odmiany uprawowe, glistnik jaskółcze ziele, rannik zimowy, wilczomlec sosnka, przestęp dwupienny, katarantus różowy (*Catharantus roseus*), a do drzew i krzewów: różanecznik rdzawolistny, bukszpan zwyczajny, cis pospolity, janowiec barwierski, krzew koralowy, migdał gorzki, psianka słodkogórz, oleander pospolity, japońskie drzewo pagodowe (*Styphnolobium japonicum*), trzmielina pospolita, robinia akacjowa (grochodrzew), andromeda wielolistna, kolcowój europejski, kroton lub cudowny krzew

(*Codiaceum variegatum* var. *pictum*), adenium (róża pustyni) (*Adenium obesum*).

Popularny ziemniak bulwiasty wytwarza w nadziemnej części rośliny solaninę, która występuje we wszystkich zielonych częściach rośliny. Także popularny mak lekarski jest bardzo trujący – dotyczy to wszystkich części rośliny zawierającej sok mleczny. Do silnie trujących roślin należy także kilka roślin doniczkowych lub pojemnikowych.

Rośliny w niewielkim stopniu trujące lub słabo trujące, działające drażniąco na skórę albo fototoksycznie lub których spożycie wywołuje wymioty lub biegunki, znajdują się w praktyce wszędzie. Rzadko powodują one zatrucia groźne dla życia. Wydzielenie bardzo słabo trujących roślin nie zawsze jest łatwe (np. w przypadku aromatycznych roślin przyprawowych). Do roślin zielnych zaliczamy m.in.: orlik pospolity, aloes prawdziwy, cyklamen purpurowy, cyklamen perski (pokojowy), dyptam jesionolistny, gryka zwyczajna, kliwia cynobrowa, czworolist pospolity, kaladium dwubarwne, „ucho słoniowe” (*Caladium bicolor*), babtysja błękitna, makleaja sercowata, anturium – mieszańce scherzerianum, kurzyślak polny, jaskier ostry, kopytnik europejski, barszcz Mantegazziego, dziki bez hebd, podbiał pospolity, szachownica cesarska (cesarska korona), świerżabek odurzający, starzec Jakubek, sasanka zwyczajna, kulnik kropkowany, miechunka rozdęta, przylaszczka pospolita, kokorycz pusta, śnieżyca wiosenna, rozchodnik ostry, marek szerokolistny, śniedek baldaszkowaty, mak polny, mak wschodni, narcyz trąbkowy, męczennica zwyczajna, lepiężnik różowy, piwonia lekarska, pierwiosnek pokojowy, ostróżka – gatunki, kokoryczka wielokwiatowa, szczawik zajęczy, śnieżyca przebiśnieg, grzybień białe („lilia wodna”), trojeść amerykańska, pluskwica groniasta (lipcowa), kleoma kolczasta, argemon meksykański, grązel żółty, serduszka wspaniała, pełnik europejski, kropidło wodne, groszek pachnący, zawilec gajowy, zawilec żółty, wilczomlec mirtowaty, narecznica samcza.

Natomiast do drzew i krzewów należą: aloes drzewiasty (przyłądkowy), aralia chińska, aralia japońska, aukuba japońska, palma arekowa, glicynia chińska, kruszyna pospolita, monstera dziurkowana, woskownica europejska, glediczyja trójcierniowa, ajlant gruczołkowany, granatowiec właściwy, wiciokrzew pospolity, barwinek mniejszy, wiciokrzew przewierceń, pieris japońskie, ligustr pospolity, pachypodium („palma madagaskarska”) (*Pachypodium lamerei*), mahonia ostrolistna, prześl zwyczajna (*Ephedra distachya*), bagno zwyczajne, ruta zwyczajna,

sagowiec japoński (*Cycas revoluta*), cyprysik Lawsona, tarnina (śliwa tarnina), kaliny – gatunki, powojnik pnący (zwyczajny), lantana (*Lantana camara*), wilczomlecz nadobny (tzw. gwiazda betlejemska), wilczomlecz błyszczący, rumianka japońska, fatsja japońska.

Książka Burkharda Bohne'go zasługuje na uwagę polskich czytelników. Napisana jest ona przejrzystie i bogato ilustrowana, zawiera najnowszą wiedzę botaniczno-ogrodniczą, ale również toksykologiczną. Zasługuje w pełni na szybkie przetłumaczenie na język polski, ponieważ może być przydatna dla szerokiego grona zainteresowanych czytelników.

Eugeniusz Kośmicki (Poznań)

